ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹ ತತ್ವ

ವಾಲಪ್ಪ ಎಸ್. ಲಮಾಣಿ*

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19501510

ABSTRACT

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ 'ದಾಸೋಹ' ತತ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹಗಳು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿದ್ದಂತೆ. 'ನಾನು ದಾಸ' ಎಂಬ ಕಿಂಕರ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ತೊರೆದು, ತ್ರಿಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗುರು, ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದೇ ದಾಸೋಹದ ಮೂಲ ಆಶಯ. ಕೇವಲ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಂಚುವಿಕೆಯಷ್ಟೇ ದಾಸೋಹವಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ತನು, ಮನ ಮತ್ತು ಧನಗಳನ್ನು ಸದಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವ 'ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹ'ವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮುಂತಾದ ಶರಣರು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು. ದಾನದಲ್ಲಿ ದಾತೃವಿನ ಅಹಂಭಾವವಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ದಾಸೋಹವು ಮನುಷ್ಯನ ಮದ ಮತ್ತು ಮತ್ಸರಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕದಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ದಾಸೋಹ ಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನದತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವಿಧ ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS: ದಾಸೋಹ ತತ್ವ, ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹ, ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ಸದಾಚಾರ, ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ.

* **ಡಾ. ವಾಲಪ್ಪ ಎಸ್. ಲಮಾಣಿ,** ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಎಂ.ಜಿ.ವ್ಹಿ.ಸಿ, ಕಲಾ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಶರಣರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ 'ದಾಸೋಹ' ಕೂಡ ಒಂದು. 'ದಾಸೋಹ' ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ದಾಸೋಹಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಕನ್ನಡ ರೂಪವಾಗಿದೆ. 'ದಾಸೋಹಂ' ಅಂದರೆ ನಾನು ದಾಸ ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ಇದು ವೀರಶೈವ ಮತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ತನು, ಮನ, ಧನಾದಿಗಳೂ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗೆ ಅರ್ಪಿತ ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ಆ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗೂ ದಾಸೋಹ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸೇವಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಂಗಮರಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ತೃಪ್ತಿ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆಗೂ ದಾಸೋಹ ಶಬ್ದ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

'ದಾಸೋಹಂ' ಭಾವವೇ ಕಿಂಕರ ಭಾವ. 'ದಾಸೋಹ'ತನ ಎಂದರೆ ಕಿಂಕರ ವೃತ್ತಿ, ವ್ಯವಹಾರ, ಈ ಬಗೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನನ್ನು ದಾಸೋಹಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯ 'ದಾಸ ನಾನು ದಾಸನಾಗಿದ್ದೇನೆ.' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯವು ಒಂದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುತ್ತ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಥಗಳು ಹೀಗಿವೆ; ನಾನು ದಾಸನೆಂಬ ಭಾವನೆ, ಪುತಿನ ಅವರ ಗಣೇಶ ದರ್ಶನದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂಕಟವೆ ಇಲ್ಲದವಗೆ ವೆಂಕಟನು ಬೇಕೆ? ಸಂತೋಷವುಳ್ಳವಗೆ ದಾಸೋಹವೇಕೆ? ಜಂಗಮ ಭೋಜನ, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜಂಗಮರಿಗೆ ವೀರಶೈವರು ಮಾಡುವ ಊಟದ ತಯಾರಿ. ತನ್ನ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಮಠದ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ. ವೀರಶೈವರು ಸೇವಾಭಾವದಿಂದ ಮಾಡುವ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪದವು ದಾಸೋಹ ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ.

ಶರಣರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಕದಂತೆ ದಾಸೋಹವೂ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಮೌಲ್ಯ. ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ನಿಯಮಗಳಿವೆಯೋ ದಾಸೋಹಕ್ಕೂ ನಿಯಮಗಳಿವೆ. ಮೋಸಮಾಡಿ, ಕಳವುಮಾಡಿ ತಂದ ಧನವನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ದುಡಿದು, ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಗಳಿಸಿ, ಅಹಂಕಾರ ತೊರೆದು ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ಧನ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ದಾಸೋಹದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಸೋಹಂ– ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದಾಸೋಹವ ಮಾಡದಿರ್ದಡೆ ಅತಿಗಳೆವೆ ನೋಡಾ ಗುಹೇಶ್ವರಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ ತಮ್ಮ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ: ಸೋಹಂ–ಎಂಬುದು ಅಂತರಂಗದ ಮದ ಮತ್ತು 'ಶಿವೋಹಂ' ಎಂಬುದು ಬಹಿರಂಗದ ಮದ. "ಈ ದ್ವಂದ್ವವನಳಿದು ದಾಸೋಹಂ ಎಂದೆನಿಸಯ್ಯಾ" ಎಂದು ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸೋಹವೆಂದರೆ, ಅನ್ನದಾಸೋಹ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ದಾಸೋಹಗಳ ಪರಿಚಯ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು ಭಕ್ತಿದಾಸೋಹ ಮಾಡಬಹುದು, ಯುಕ್ತನಾದವನು ಯುಕ್ತಿ ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಬಹುದು. ಐಕ್ಯಸ್ಥಲವ ಸಾಧಿಸಿದವನು ಮಮಕಾರ ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ದಾಸೋಹವಿದೆಯೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹ: ತನು-ಮನ-ಧನಗಳನ್ನು ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಶರಣರ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹದ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ತನು-ಮನ-ಧನಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮಕ್ಕರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹದ ಮೊದಲ ಹಂತ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮರೆಂದರೆ ಯಾರು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಶರಣರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರಗಳಿವೆ. ಅರಿವೇ ಗುರು, ಆಚಾರವೇ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವವೇ ಜಂಗಮ. ಮೂರ್ತರೂಪದ ಗುರು ಒಂದು ಕಡೆಯಿದ್ದರೆ ಅಮೂರ್ತರೂಪದ ಅರಿವು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿದೆ. ಮೂರ್ತರೂಪದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಕಾಣಿಸಿದರೆ, ಅಮೂರ್ತರೂಪದ ಆಚಾರಲಿಂಗ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕಾವಿಧಾರಿ ಜಂಗಮ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಒಳಗಿರುವ ಅನುಭಾವದ ಜಂಗಮ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಶರಣರು ಈ ದಾಸೋಹ ತತ್ವದ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಗೂಢಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ತನು-ಮನ-ಧನ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಅರಿವೇ ಗುರುವಾಗುವುದು, ಆಚಾರವೇ ಲಿಂಗವಾಗುವುದು, ಅನುಭಾವವೇ ಜಂಗಮವಾಗುವುದು ನಿಜವಾದ ದಾಸೋಹವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಅಂಗದ ಲಿಂಗವೇ ಮನದ ಲಿಂಗ, ಮನದ ಲಿಂಗವೇ ಭಾವದ ಲಿಂಗ, ಭಾವದ ಲಿಂಗವೇ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ದಾಸೋಹವೆಂಬುದು ನಿರಂತರ ಸತ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕೊಡುವುದು-ಪಡೆಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯುವುದು-ಹೊಳೆಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅಳವಟ್ಟಿರುವ ಆಚಾರವನ್ನೇ ಲಿಂಗವೆಂದರಿತಾಗ ಒಳಗಡೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಅನುಭಾವವೇ ಜಂಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅರಿವಿನ ಅಗಾಧತೆಯೇ ನಿಜವಾದ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹ.

ತನುವ ಗೆಲಲರಿಯದೆ, ಮನವ ಗೆಲಲರಿಯದೆ
ಧನವ ಗೆಲಲರಿಯದೆ, ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಿತ್ತು ಲೋಕವೆಲ್ಲವು.
ತನುವ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸವೆಸಿ, ಮನವ ಲಿಂಗಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸವೆಸಿ
ಧನವ ಜಂಗಮದಲ್ಲಿ ಸವೆಸಿ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲಡೆ,
ಸಂಗನಬಸವಣ್ಣನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರನೂ ಕಾಣೆ.
ಗುಹೇಶ್ವರಾ ನಿಮ್ಮ ಶರಣ ಸಂಗನಬಸವಣ್ಣಂಗೆ
ನಮೋ ನಮೋ ಎನುತಿರ್ದೆನು. - ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು

ಈ ವಚನವು ದಾಸೋಹದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೊಸರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ವೈರಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ಆದರೆ ತನು-ಮನ-ಧನಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಗೆದ್ದವರು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಾತ್ರ, ಅವರಿಗೆ ನಮೋ ನಮೋ ಎಂದು ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು. ದಾಸೋಹ ಮಾಡಲು ಧನವೇ ಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ತನುವನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸವೆಸುವುದು ಕೂಡಾ ನಿಜವಾದ ದಾಸೋಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇರೀತಿ ಮನವನ್ನು ಲಿಂಗಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, ಧನವನ್ನು ಜಂಗಮದಲ್ಲಿ ಸವೆಸುವುದು ದಾಸೋಹವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮದೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ತನು-ಮನ-ಧನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತನುವನ್ನು ಗುರುವಿಗರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಸದಾಚಾರಕ್ಕರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಧನವನ್ನು ಜಂಗಮಕ್ಕರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಶರಣರ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ

ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಭಕ್ತನ ತನು-ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನ-ನಿಶ್ಚಿಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಧನ-ನಿರ್ವಾಣವಾಗುತ್ತದೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ನೀಡುವಾಗ ಪೂರ್ಣಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನೀಡಬೇಕು. ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವಾಗ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶರಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸೋಹವೆಂದರೆ, ಅದು ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನವರು ತನುವ ಕೊಟ್ಟು ಗುರುವನೊಲಿಸಬೇಕು, ಮನವ ಕೊಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕು, ಧನವ ಕೊಟ್ಟು ಜಂಗಮವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ದೇವರು ಒಲಿಯುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಆಡುವುದರಿಂದ, ಹಾಡುವುದರಿಂದ, ಓದುವುದರಿಂದ ಒಲಿಯಲಾರ. ಆಡದೆ ನವಿಲು? ಹಾಡದೆ ತಂತಿ? ಓದದೆ ಗಿಳಿ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರನೊಲ್ಲ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸೋಹದಿಂದ ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮರನ್ನು ಕಂಡೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಜಂಗಮದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವ ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ದಾಸೋಹ ತತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ತನುವಿಡಿದು ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಿ ಗುರುಪ್ರಸಾದಿಯಾದರು, ಮನವಿಡಿದು ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗ ಪ್ರಸಾದಿಯಾದರು, ಧನವಿಡಿದು ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಿ ಜಂಗಮಪ್ರಸಾದಿಯಾದರು. ಈ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹದಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಸಾದಿಯಾದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಸದ್ಗುರು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬ ವಚನಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯಾ ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಇವರ ಎರಡು ವಚನಗಳಿವೆ. ಸಿದ್ಧರಾಮ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಇವರೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹದ ಜತೆಗೆ ಶರಣರು ತ್ರಿಕಾಲ ದಾಸೋಹವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ-ಮಧ್ಯಾಹ್ನ-ರಾತ್ರಿ ಇವು ಒಂದು ದಿನದ ಮೂರು ಹಂತಗಳು. ಈ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾಸೋಹ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತಿತ್ತು. ಇದು ಶರಣರು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ. ದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಯಾವಾಗಲೋ ಒಮ್ಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದಾಸೋಹ ಹಾಗಲ್ಲ, ಅದು ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರ, ದಿನದ ಮೂರು ಹೊತ್ತು ದಾಸೋಹ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಶರಣರ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಹಾಗೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿದರು, ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದರು.

ಸದ್ಭಾವ-ಸದಾಚಾರದ ದಾಸೋಹ: ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವವಿರುವಂತೆ ಸದ್ಭಾವ-ಸದಾಚಾರವಿರಬೇಕೆಂದು ಶರಣರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರದೋ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಂದು ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಧನವನರ್ಪಿಸಿದರೆ, ಅದು ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿರಬೇಕು. ತನು-ಮನ ಬಳಲಿಸಿ, ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಗಳಿಸಿದ ಧನಮಾತ್ರ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಪರಧನ ಚೋರಕ, ಪಾಪಿಗಳ ಹಣ ಸಲ್ಲದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತನುಮನ ಬಳಲದೆ ಉದ್ದಂಡ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಧನವಗಳಿಸಿ ತಂದು 'ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚಿಸಿ, ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಿ ಭಕ್ತರಾದೆವೆಂಬವರನೆನಗೆ ತೋರದಿರಯ್ಯಾ...-ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ'

ದಾಸೋಹವೆಂಬುದು ಒಂದು ಸಮಾಜಸೇವೆಯೆಂದು ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಆನಂದ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಸಿಗದೆಂದು ಈ ಶರಣೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸದ್ಭಾವ-ಸದಾಚಾರವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಕಾಯಕ-ದಾಸೋಹದ ಮೂಲಕ ಹೊಸಹಾದಿ ತೋರಿಸಿದರೆಂದು ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸೋಹದ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಅನೇಕ ಶರಣರು ಪ್ರಶಂಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಡಿ ತಂದು ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಡಿ ತರುವುದು ಭಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಇಂತಹ ಭಿಕ್ಷೆಯ ಹಣ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದು. ಸದ್ಭಾವ-ಸದಾಚಾರದಿಂದ ದುಡಿದ ಧನ ಮಾತ್ರ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಂದವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವುದೇ ಶಿವಾಚಾರವೆಂದು ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವರು ತಮ್ಮ ವಚನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸದಾಚಾರ, ಶಿವಾಚಾರ ಇವು ಪಂಚಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು. ದಾಸೋಹಕ್ಕೂ-ಪಂಚಾಚಾರಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ದುರಾಚಾರದಿಂದ, ದುಷ್ಟತನದಿಂದ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ದಾಸೋಹ, ದಾಸೋಹವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಶರಣರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಾಡುವ ದಾಸೋಹದಿಂದ ಭಕ್ತಂಗೆ ಅವಗುಣಂಗಳಿಲ್ಲದಿರಬೇಕು ಕೋಪದ ಕೆಚ್ಚಂ ಕಡಿದು, ಲೋಭಲಂಪಟಮಂ ಕೆದರಿ ಮೋಹದ ಮುಳ್ಳುಮೊನೆಯ ತೆಗೆದು, ಮದದಚ್ಚಂ ಮುರಿದು, ಮಚ್ಚರಿಪ ಸರ್ಪನಂ ಸಮತೆಯೆಂಬ ಗಾರುಡದಲಿ ಗಾರುಡಿಸಿ, ಕರಣಾದಿ ಗುಣಂಗಳಿಚ್ಚೆಗೆ ಹರಿಯಲೀಯದೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಪ್ಪ ಭಕ್ತನ ಕಾಯವೆ ಕೈಲಾಸ – ಸೊಡ್ಡಳ ಬಾಚರಸ'

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸೊಡ್ಡಳ ಬಾಚರಸರು ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹದಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಗಂಭೀರ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವಗುಣಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ದಾಸೋಹವು ದಾಸೋಹವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವ-ಸದಾಚಾರವಿರಬೇಕು. ಲೋಭ-ಮೋಹ-ಮದ-ಮತ್ಸರಗಳನ್ನಳಿದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಕರಣತ್ರಯಗಳ ಮಲತ್ರಯಗಳಿಚ್ಚೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಉರಿಲಿಂಗದೇವರು ದಾಸೋಹದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅರಿದೊಡೆ ಶರಣ, ಮರೆದೊಡೆ ಮಾನವ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಅವರು, ಹೊತ್ತಿಗೊಂದು ಸಲ ಗೋಸುಂಬೆಯಂತೆ ಬಣ್ಣ ಬದಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣರ ಕಂಡು ಉದಾಸೀನವ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವ ಅವರು "ದಾಸೋಹವರಿಯದ ದೂಷಕನು ನಾನಯ್ಯ" ಎಂದು ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು "ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹಿ ಬಸವಣ್ಣನೊಬ್ಬನೇ" ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದರೆ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಮಾತ್ರ ಆಗಿರದೆ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮಶೋಧನೆಯೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಗುಣಂಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಷಟ್ಸ್ಥಲಗಳನ್ನೋದಿದರೇನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ನಾನು ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಲರಿಯದೆ ಕೆಟ್ಟೆನು" ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ದಾಸೋಹಕಾರ್ಯ, ದಾನದಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳ್ಳವರು, ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲ. ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವವರು ಸದ್ಭಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು. ಸದಾಚಾರಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು, ಅವಗುಣಂಗಳ ತೊರೆದವರಾಗಿರಬೇಕು. ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ-ಲೋಭ-ಮೋಹ-ಮದ-ಮತ್ಸರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಸದಾಚಾರಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ದಾಸೋಹವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನ: ದಾಸೋಹಕ್ಕೂ ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ದಾನಕ್ಕೂ–ದಾಸೋಹಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೇ. ದಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಎಂಬ ಅಹಂಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ; ಅಹಂಭಾವ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗಲೇ ಅವನು ದಾಸೋಹ ಮಾಡಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಗಳಿಸಿದ್ದು, ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ದಾಸೋಹ ಕಡ್ಡಾಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಶರಣರು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬರುವ ಅಷ್ಟಮದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶರಣರು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯೌವನದ ಮದದಷ್ಟೇ ಹಣದ ಮದ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಅಹಂಕಾರ ಅಥವಾ ಮದ ಅಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶರಣರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಅರಸರು ತಾವು ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದತ್ತಿ–ದಾನ ಶಾಸನಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಂದರೆ ತಾವು ಮಾಡಿದ ದಾನವು, ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರಿರುವವರೆಗೂ ಇರುತ್ತದೆಂಬುದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಅರಸರು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಇಂದಿನ ಆಳುವ ಸರಕಾರಗಳು ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಸಹಾಯಧನ ನೀಡಿದೆವು, ಯಾವ್ಯಾವ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದೆವೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಬೋರ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಓಡಾಡುವ ರಸ್ತೆಗಳ ಬದಿ ಹಾಕಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅರಸರು ನೀಡಿದ ದಾನದಲ್ಲಿ, ಕೆತ್ತಿನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಆಳುವ ಸರಕಾರದ ಬೋರ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು, ದೇಹ–ನಿರ್ದೇಹದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೊಸ ರೀತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನಿರ್ದೇಹ, ಇಂತಹ ನಿರ್ದೇಹ ದಾಸೋಹದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಂಭಾವ ಅಳಿದಾಗಲೇ ದಾಸೋಹಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ– ''ದೇಹಭಾವದ ಅಹಂಕಾರ ದಾಸೋಹ ಭಾವದೊಳಗಲ್ಲದೆ ಅಳಿಯದು'' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮರುಳಶಂಕರದೇವರು ಮಹಾದಾಸೋಹಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಇದೇ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ದಾಸೋಹಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಕಾಣುವಂತೆ ಆಯಿತು ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ, ದಾಸೋಹದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಗವನ್ನು ಆಚಾರಕ್ಕರ್ಪಿಸಿದಾಗ ಆಚಾರಲಿಂಗ ಪ್ರಸಾದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಲಿಂಗಕ್ಕರ್ಪಿಸಿ, ಆ ಲಿಂಗವನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕರ್ಪಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ ಪ್ರಸಾದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ದಾಸೋಹದ ಪರಮಗುರಿ. ದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾದುದನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ದೇಹ–ನಿರ್ದೇಹವಾಗುವುದನ್ನು ಹಿಂದಿನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿಂತನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ದೇಹ ತನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ನಿರ್ದೇಹವಾಗಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿದೆ. ಯಾವಾಗ ತನುವೇ ತನ್ನದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಹವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ತನು ನನ್ನದಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣ ನನ್ನದಲ್ಲ, ಮನವೆಂಬುದೆನಗಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತಹ ಭಕ್ತಿಭಾವ ಬೆಳೆದು, ಭಕ್ತನು ಶರಣನ ಹಂತ ತಲುಪಿದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ದೇಹವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಿರ್ದೇಹವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ನಿರಹಂಕೃತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಆದಯ್ಯನವರು ''ಸ್ವಾನುಭಾವದ

ನಿಜಸುಖದಿಂದೆರಡರಿಯದಿರ್ಪರಯ್ಯಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ತಾನು, ತನ್ನದೆಂಬ ಭಾವವಳಿದು ಹೋದಾಗ ಭಕ್ತ ನಿರ್ದೇಹಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಜವಾದ ದಾಸೋಹಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. (ಸಂ.), (1993), ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ.
2. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್., (1968), ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮೈಸೂರು: ಡಿ. ವಿ. ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
3. ಬಸವರಾಜು ಎಲ್., (2001), ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು, ಮೈಸೂರು: ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
4. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ. ಎಸ್., (1979), ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
5. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಪು. ತಿ., (1939), ಗಣೇಶ ದರ್ಶನ, ಮೈಸೂರು: ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ.
6. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ., (1966), ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
7. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ. ಗು., (1923), ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳು, ಬಿಜಾಪುರ: ಹಿತಚಿಂತಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ.